

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. sausio 23 d.*

„Apeliacinis skundas – Valstybės pagalba – Priemonės, kuriomis dėl COVID-19 pandemijos siekiama remti oro transporto bendroves, turinčias nacionalinę licenciją oro susisiekimui vykdyti – Komisijos sprendimas nepateikti prieštaravimų – Pareiga motyvuoti“

Byloje C-490/23 P

dėl 2023 m. rugpjūčio 1 d. pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateikto apeliacinio skundo

Neos SpA, įsteigta Soma Lombarde (Italija), atstovaujama *avvocati* A. Cogoni ir M. Merola,

apeliantė,

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Ryanair DAC, įsteigta Sordse (Airija), atstovaujamai *avocats* F.-C. Laprévotte ir E. Vahida, *abogados* D. Pérez de Lamo ir S. Rating,

ieškovei pirmojoje instancijoje,

Europos Komisijai, atstovaujamai J. Carpi Badía, L. Flynn ir F. Tomat,

atsakovei pirmojoje instancijoje,

Blue panorama airlines SpA, įsteigta Soma Lombarde,

Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee, įsteigta Vilafranka di Verona (Italija), atstovaujama *avvocati* A. Cogoni ir M. Merola,

įstojusioms į bylą šalims pirmoje instancijoje,

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kuri sudaro ketvirtosios kolegijos pirmininko pareigas einantis trečiosios kolegijos pirmininkas C. Lycourgos, teisėjai S. Rodin (pranešėjas) ir O. Spineanu-Matei,

generalinis advokatas N. Emiliou,

* Proceso kalba: anglų.

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Apeliaciniu skundu *Neos SpA* prašo panaikinti 2023 m. gegužės 24 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Ryanair / Komisija* (Italija, pagalbos schema; COVID-19) (T-268/21, EU:T:2023:279; toliau – skundžiamas sprendimas), kuriuo jis panaikino 2020 m. gruodžio 22 d. Komisijos sprendimą C(2020) 9625 *final* dėl valstybės pagalbos SA.59029 (2020/N) – Italija – COVID-19: Kompensacijų sistema oro transporto bendrovėms, turinčioms Italijos valdžios institucijų išduotą licenciją (toliau – ginčijamas sprendimas).

Ginčo aplinkybės ir ginčijamas sprendimas

- 2 Ginčo aplinkybės, remiantis skundžiamu sprendimu, galima glaustai išdėstyti taip, kaip nurodyta toliau.
- 3 2020 m. gegužės 19 d. *Decreto-legge n. 34 – Misure urgenti in materia di salute, sostegno al lavoro e all'economia, nonche' di politiche sociali connesse all'emergenza epidemiologica da COVID-19* (Dekretas įstatymas Nr. 34 dėl skubių priemonių sveikatos, darbo ir ekonomikos srityse, taip pat socialinės politikos, susijusios su COVID-19 sukelta ekstremaliąja epidemiologine situacija) (GURI, Nr. 128, paprastasis priedas Nr. 21, 2020 m. gegužės 19 d.), iš dalies pakeistu ir pertvarkytu į įstatymą 2020 m. liepos 17 d. Įstatymu Nr. 77 (GURI, Nr. 180, paprastasis priedas Nr. 25, 2020 m. liepos 18 d.) (toliau – Dekretas įstatymas Nr. 34/2020), Italijos valdžios institucijos įsteigė 130 mln. eurų dydžio kompensacijos fondą, skirtą oro transporto sektoriaus žalai, patirtai dėl COVID-19 pandemijos, atlyginti (toliau – nagrinėjama priemonė).
- 4 2020 m. rugpjūčio 14 d. Italijos valdžios institucijos priėmė *Decreto-legge n. 104 – Misure urgenti per il sostegno e il rilancio dell'economia* (Dekretas įstatymas Nr. 104 dėl skubių priemonių ekonomikai remti ir atgaivinti) (GURI, Nr. 203, paprastasis priedas Nr. 30, 2020 m. rugpjūčio 14 d.). Šiuo dekretu įstatymu Italijos Respublikos infrastruktūros ir transporto ministrui, kol bus baigta SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatyta procedūra, buvo suteikti įgaliojimai iš anksto skirti iš Dekretu įstatymu Nr. 34/2020 įsteigto fondo finansuojamas subsidijas, kurių bendra suma neviršija 50 mln. eurų, oro transporto bendrovėms, atitinkančioms Dekreto įstatymo Nr. 34/2020 198 straipsnyje nustatytus tinkamumo reikalavimus.
- 5 2020 m. spalio 15 d. Italijos Respublika, remdamasi SESV 108 straipsnio 3 dalimi, pranešė Europos Komisijai apie nagrinėjamą priemonę.
- 6 Dekreto įstatymo Nr. 34/2020 198 straipsnyje nustatytos keturios tinkamumo pasinaudoti nagrinėjama priemone sąlygos. Pirma, oro transporto bendrovė negali gauti paramos iš fondo, įsteigto kitu dekretu įstatymu, kuriame numatyta kompensuoti COVID-19 pandemijos padarytą žalą oro transporto bendrovėms, turinčioms Italijos valdžios institucijų išduotą licenciją ir

atsakingoms už su viešąja paslauga susijusių įsipareigojimų vykdymą šio dekreto įstatymo įsigaliojimo dieną. Antra, oro transporto bendrovė turi turėti galiojantį oro vežėjo pažymėjimą ir Italijos licenciją. Trečia, oro transporto bendrovės orlaiviai turi turėti daugiau nei 19 vietų. Ketvirta, oro transporto bendrovė savo darbuotojams, kurių pagrindinė buvimo vieta yra Italijoje, taip pat jos veikloje dalyvaujantiems trečiųjų įmonių darbuotojams turi mokėti darbo užmokestį, kuris negali būti mažesnis už minimalų darbo užmokestį, nustatytą nacionalinėje kolektyvinėje sutartyje, taikomoje oro transporto sektoriui (toliau – minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas).

- 7 2020 m. gruodžio 22 d. Komisija priėmė ginčijamą sprendimą, juo pripažino nagrinėjamą priemonę suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą ir nepateikė prieštaravimų.

Ieškinys Bendrajame Teisme ir skundžiamas sprendimas

- 8 2021 m. gegužės 18 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo *Ryanair DAC* ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo.
- 9 Grįsdama ieškinį *Ryanair* nurodė keturis pagrindus, susijusius su, pirma, nediskriminavimo dėl pilietybės principo, laisvės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės pažeidimu, antra, SESV 107 straipsnio 2 dalies b punkto pažeidimu ir akivaizdžia pagalbos proporcingumo, atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos padarytą žalą, vertinimo klaidą, trečia, jos procesinių teisių pažeidimu, nes Komisija atsisakė pradėti oficialią tyrimo procedūrą nepaisydama rimtų abejonių dėl priemonės suderinamumo su vidaus rinka, ir, ketvirta, SESV 296 straipsnio antroje pastraipoje nustatytos pareigos motyvuoti pažeidimu.
- 10 Skundžiamame sprendime Bendrasis Teismas išnagrinėjo ketvirtąjį ieškinio pagrindą ir pabrėžė, kad šios motyvavimo pareigos nesilaikymas yra esminių procedūrinių reikalavimų pažeidimas, nesusijęs su ginčijamo sprendimo teisėtumu iš esmės.
- 11 Bendrasis Teismas iš esmės nusprendė, kad šiame sprendime padaryti du pareigos motyvuoti pažeidimai, kiek tai susiję su ketvirtosios tinkamumo pasinaudoti nagrinėjama priemone sąlygos, t. y. minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo, analize.
- 12 Pirma, skundžiamo sprendimo 24 punkte jis konstatavo, kad ginčijamame sprendime nėra aiškių ir nedviprasmiškų argumentų, kuriais remdamasi Komisija to sprendimo 93 konstatuojamojoje dalyje teigė, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra neatsiejamai susijęs su nagrinėjama priemone, o jo 95 konstatuojamojoje dalyje nurodė, kad šis reikalavimas nėra neatsiejamas nuo tos priemonės tikslo.
- 13 Antra, jis, be kita ko, skundžiamo sprendimo 26 ir 34 punktuose nusprendė, kad Komisija nenurodė priežasčių, kurios jai leistų manyti, kad vienintelė reikšminga nuostata, neskaitant SESV 107 ir 108 straipsnių, į kurią atsižvelgdama ji turėjo nagrinėti minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumą su Sąjungos teise, yra 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 593/2008 dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės (OL L 177, 2008, p. 6; toliau – reglamentas „Roma I“) 8 straipsnis, o ne, pavyzdžiui, SESV 56 straipsnis, susijęs su laisve teikti paslaugas.

- 14 Tokiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jis negali tikrinti, ar minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra suderinamas su „kitomis Sąjungos teisės nuostatomis“, taigi ir to, ar visa nagrinėjama priemonė yra suderinama su vidaus rinka.
- 15 Todėl Bendrasis Teismas, nenagrinėdamas kitų ieškinio pagrindų, pripažino pagrįstu ketvirtąjį pagrindą ir panaikino ginčijamą sprendimą.

Apeliacinės bylos šalių reikalavimai

- 16 Apeliaciniu skundu *Neos* Teisingumo Teismo prašo:
- panaikinti skundžiamą sprendimą ir
 - grąžinti bylą Bendrajam Teismui.
- 17 *Ryanair* Teisingumo Teismo prašo:
- atmesti apeliacinį skundą ir
 - priteisti iš apeliančios šioje instancijoje patirtas bylinėjimosi išlaidas.
- 18 Komisija Teisingumo Teismo prašo:
- panaikinti skundžiamą sprendimą,
 - grąžinti bylą Bendrajam Teismui ir
 - nurodyti *Ryanair* padengti savo ir Komisijos bylinėjimosi išlaidas, patirtas pirmojoje ir apeliacinėje instancijose.
- 19 *Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee* Teisingumo Teismo prašo panaikinti skundžiamą sprendimą ir grąžinti bylą Bendrajam Teismui.

Dėl apeliacinio skundo

- 20 Grįsdama apeliacinį skundą *Neos* nurodo du pagrindus, kurių kiekvieną sudaro trys dalys. Pirmasis pagrindas grindžiamas Bendrojo Teismo pareigos motyvuoti pažeidimu ir teisės klaidomis vertinant valstybės pagalbos taisyklių ir kitų Sutarčių nuostatų santykį, taip pat Komisijai tenkančios pareigos motyvuoti nesilaikymu. Antrasis pagrindas grindžiamas ginčijamo sprendimo iškraipymu ir teisės klaidomis, padarytomis vertinant Komisijai tenkančią pareigą motyvuoti, taikant SESV 56 straipsnį oro transporto sektoriuje ir vertinant reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 1 dalies ir vidaus rinkos taisyklių santykį.

Šalių argumentai

- 21 Pirmojo pagrindo trečioje dalyje ir antrojo pagrindo pirmoje dalyje, kurias reikia nagrinėti kartu, *Neos* teigia, kad skundžiamo sprendimo 24 ir 26–34 punktuose Bendrasis Teismas padarė teisės klaidų ir iškraipė faktines aplinkybes, kai nusprendė, kad Komisija pažeidė jai pagal SESV 296 straipsnio antrą pastraipą ir 108 straipsnio 2 dalį tenkančią pareigą motyvuoti.
- 22 Apeliacinio skundo pirmojo pagrindo trečioje dalyje *Neos* teigia skundžiamo sprendimo 24 punkte nusprendęs, kad Komisija aiškiai ir nedviprasmiškai nepaaiškino priežasčių, dėl kurių minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra ir neatsiejamas susijęs su nagrinėjama priemone, ir „kartu“ nėra neatsiejamas nuo jos tikslo, Bendrasis Teismas nepaisė Komisijai pagal SESV 296 straipsnį ir 108 straipsnio 2 dalį tenkančios pareigos motyvuoti apimties.
- 23 *Neos* teigimu, ginčijamas sprendimas atitinka Teisingumo Teismo jurisprudencijos, susijusios su reikalavimu motyvuoti, reikalavimus. Pirma, to sprendimo 92 ir 93 konstatuojamosiose dalyse pateiktas argumentuotas keturių tinkamumo pasinaudoti nagrinėjama priemone sąlygų, kurios šiuo atveju apibūdintos kaip neatsiejamas susijusios su ta priemone, vertinimas. *Neos* pažymi, kad *Ryanair* savo ieškinyje neginčijo to vertinimo, įskaitant ir vertinimą dėl pareigos motyvuoti, todėl nusprendęs, kad Komisija pažeidė šią pareigą, Bendrasis Teismas pažeidė draudimą priimti sprendimą *ultra petita*.
- 24 Antra, jos nuomone, kiek tai susiję su ginčijamo sprendimo 95 konstatuojamąja dalimi, Komisija galėjo ir netgi turėjo padaryti išvadą, kad nereikia atskirai vertinti minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo, nes jis yra neatsiejamas nuo nagrinėjamos priemonės tikslo. Šiuo reikalavimu siekiama užtikrinti šios priemonės naudos pasidalijimą tarp atitinkamų įmonių ir jų darbuotojų, garantuojant, kad jų darbo užmokestis nebūtų mažesnis už teisės aktuose pagal nacionalinę kolektyvinę sutartį nustatytą minimumą, taikomą oro transporto sektoriui, ir kad jie nenukentėtų dėl pandemijos. Šis tikslas visiškai atitinka SESV 107 straipsnio 2 dalies b punkto formuluotę, nėra diskriminacinis, neiškraipo valstybių narių tarpusavio prekybos ir nedaro didesnės žalos tinkamam vidaus rinkos veikimui nei pati pagalba. Vis dėlto *Neos* pažymi, kad Komisija, aiškiai motyvuodama savo poziciją ginčijamo sprendimo 95 konstatuojamojoje dalyje, atsargumo sumetimais nusprendė, jog šis reikalavimas nėra neatsiejamas nuo nagrinėjamos priemonės tikslo, ir išnagrinėjo jį atsižvelgdama į kitas Sąjungos teisės nuostatas nei tos, kurios konkrečiai reglamentuoja valstybės pagalbą.
- 25 Trečia, sunku suprasti, kodėl Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijamas sprendimas pažeidžia pareigą motyvuoti, atsižvelgiant į Komisijos argumentus ir išvadą, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas nėra neatsiejamas nuo ginčijamos priemonės tikslo, nes toks argumentavimas vis dėlto yra naudingas *Ryanair* ir bet kuriai kitai suinteresuotajai šaliai ginčijant šį sprendimą.
- 26 Šiuo klausimu *Neos* pažymi, kad ginčijamas sprendimas yra labiau pagrįstas nei kiti Komisijos sprendimai, kuriais dėl COVID-19 pandemijos leista teikti pagalbą oro transporto sektoriui, – *Ryanair* juos ginčijo dėl motyvavimo stokos, tačiau Bendrasis Teismas patvirtino. *Neos* pabrėžia, kad, priešingai nei kituose Komisijos sprendimuose, ginčijamame sprendime pateiktas išsamesnis suderinamumo vertinimas, nes jame yra visas skyrius, kuriame vertinamas nagrinėjamos priemonės suderinamumas su kitomis Sąjungos teisės nuostatomis nei SESV 107 straipsnis, ir išvada, kad tinkamumo pasinaudoti šia priemone sąlyga nėra neatsiejama nuo jos tikslo. Šiomis aplinkybėmis ginčijamo sprendimo panaikinimas dėl pareigos motyvuoti pažeidimo būtų mažų mažiausiai paradoksalus.

- 27 Be to, pakankamą šio sprendimo motyvavimą patvirtina tai, kad *Ryanair* galėjo pasinaudoti teise į veiksmingą teisinę gynybą, o tai matyti iš ieškinio dėl panaikinimo pirmojo pagrindo. Šis pagrindas rodo, kad ieškovė pirmojoje instancijoje suprato ginčijamo sprendimo apimtį ir galėjo ginčyti jo pagrįstumą.
- 28 Antrojo pagrindo pirmoje dalyje *Neos* teigia, kad skundžiamo sprendimo 26–34 punktuose Bendrasis Teismas iškraipė ginčijamą sprendimą ir padarė teisės klaidą dėl Komisijai tenkančios pareigos motyvuoti apimties.
- 29 Pirmą, Bendrojo Teismo argumentai, kuriais Komisijai priekaištaujama dėl to, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumą su vidaus rinka ji išnagrinėjo atsižvelgdama tik į reglamento „Roma I“ 8 straipsnį, yra prieštaringi ir klaidingi. Iš tiesų, kaip aiškiai matyti iš ginčijamo sprendimo, visų pirma jo 95 ir 99 konstatuojamųjų dalių, Komisija išnagrinėjo šio reikalavimo suderinamumą atsižvelgdama ne tik į šią nuostatą, bet ir į kitas Sąjungos teisės nuostatas. Taigi, Bendrasis Teismas iškraipė ginčijamą sprendimą.
- 30 Antra, priekaištaudamas Komisijai dėl to, kad ji nemotyavo ginčijamo sprendimo 99 konstatuojamojoje dalyje padarytos išvados, jog minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas neprieštarauja kitoms Sąjungos teisės nuostatoms, Bendrasis Teismas nepaisė Komisijai pagal SESV 296 straipsnio antrą pastraipą ir 108 straipsnio 2 dalį tenkančios pareigos motyvuoti apimties. Iš tiesų, negalima pagrįstai reikalauti, kad Komisija pateiktų išsamių motyvų dėl kiekvienos galimai reikšmingos Sąjungos teisės nuostatos.
- 31 Komisija ir *Air Dolomiti SpA – Linee aeree regionali Europee* sutinka, kad *Neos* pateiktus pagrindus reikia laikyti visiškai pagrįstais.
- 32 *Ryanair* ginčija *Neos* argumentus, pateiktus grindžiant apeliacinio skundo pagrindus. Ji tvirtina, kad Bendrasis Teismas teisingai nusprendė, jog Komisija nemotyavo išvados, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra neatsiejamai susijęs su nagrinėjama priemone ir nėra neatsiejamas nuo šios priemonės tikslo. Priešingai, nei teigia *Neos*, Bendrasis Teismas nepriėmė sprendimo *ultra petita*, nes sprendimą jis priėmė ne tik dėl šio reikalavimo ir nagrinėjamos priemonės ryšio, ir bet kuriuo atveju Bendrasis Teismas galėjo savo iniciatyva iškelti pagrindą, susijusį su nepakankamu motyvavimu. Tiek, kiek *Neos* remiasi keliais neseniai priimtais Bendrojo Teismo sprendimais, susijusiais su pagalba aviacijos sektoriui dėl COVID-19 pandemijos, *Ryanair* pabrėžia Komisijos sprendimų, dėl kurių priimti tie sprendimai, ir ginčijamo sprendimo skirtumus, visų pirma kiek tai susiję su *Associazione Italiana Compagnie Aeree Low Fares* (Italijos pigių skrydžių bendrovių asociacija) pateiktu skundu. Šis skundas sustiprino Komisijos pareigą išnagrinėti klausimą dėl laisvės teikti paslaugas pažeidimo. Apskritai kalba eina ne apie tai, ar ginčijamas sprendimas yra labiau pagrįstas nei kiti Komisijos sprendimai, o apie tai, ar jis yra pakankamai pagrįstas.
- 33 *Ryanair* nuomone, apeliacinio skundo antrojo pagrindo pirmą dalį reikia atmesti kaip nepriimtina, nes ji nėra nei pagrįsta, nei aiški. Bet kuriuo atveju, *Ryanair* teigimu, *Neos* neįrodė, kad Bendrasis Teismas iškraipė jos nurodytas faktines aplinkybes, ir nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, kad Komisija išnagrinėjo minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo atitikties kitoms Sąjungos teisės nuostatoms nei reglamento „Roma I“ 8 straipsnis. Atsižvelgiant, be kita ko, į Italijos pigių skrydžių bendrovių asociacijos pateikto skundo svarbą priimant ginčijamą sprendimą, Bendrasis Teismas nepadarė jokios teisės klaidos vertindamas Komisijai šiuo atžvilgiu tenkančios pareigos motyvuoti apimtį.

Teisingumo Teismo vertinimas

- 34 Reikia priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją SESV 296 straipsnio antroje pastraipoje reikalaujamas motyvavimas turi atitikti konkretaus akto pobūdį ir aiškiai bei nedviprasmiškai atskleisti institucijos, kuri priėmė šį aktą, argumentus, kad suinteresuotieji asmenys galėtų sužinoti patvirtintą priemonę pagrindžiančias priežastis, o kompetentingas teismas – vykdyti jos kontrolę. Reikalavimas motyvuoti turi būti vertinamas atsižvelgiant į bylos aplinkybes, t. y. į akto turinį, nurodytų priežasčių pobūdį ir asmenų, kuriems aktas skirtas, ar kitų asmenų, kurie konkrečiai ir tiesiogiai su juo susiję, suinteresuotumą gauti paaiškinimų. Nurodant motyvus nereikalaujama tiksliai atskleisti visų svarbių faktinių ir teisinių aplinkybių, nes vertinimas, ar išdėstyti akto motyvai atitinka SESV 296 straipsnio antros pastraipos reikalavimus, turi būti atliekamas ne tik pagal jo turinį, bet ir pagal kontekstą ir visas atitinkamą sritį reglamentuojančias teisės normas (2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Ryanair / Komisija*, C-210/21 P, EU:C:2023:908, 105 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 35 Kai konkrečiai, kaip nagrinėjamu atveju, kalbama apie sprendimą pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį nepateikti prieštaravimų dėl pagalbos priemonės, pažymėtina, kad Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę konstatuoti, jog tokiam per trumpą terminą priimtame sprendime turi būti tik nurodytos priežastys, dėl kurių Komisija mano, kad nėra didelių atitinkamos pagalbos suderinamumo su vidaus rinka vertinimo sunkumų, ir kad net glaustas to sprendimo motyvavimas turi būti laikomas pakankamu atsižvelgiant į SESV 296 straipsnio antroje pastraipoje numatytą reikalavimą motyvuoti, jeigu juo aiškiai ir nedviprasmiškai išdėstytos priežastys, dėl kurių Komisija nusprendė, kad nėra tokių sunkumų, o klausimas, ar šis motyvavimas yra pagrįstas, nesusijęs su šiuo reikalavimu (2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Ryanair / Komisija*, C-210/21 P, EU:C:2023:908, 106 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 36 Atsižvelgiant būtent į šiuos kriterijus reikia išnagrinėti, ar Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai nusprendė, kad ginčijamame sprendime Komisija pažeidė jai pagal SESV 296 straipsnio antrą pastraipą tenkančią pareigą motyvuoti.
- 37 Pirma, tiek, kiek pirmojo pagrindo trečioje dalyje *Neos* priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis padarė tokią klaidą, kai skundžiamo sprendimo 24 punkte nusprendė, jog ginčijamame sprendime nėra aiškių ir nedviprasmiškų argumentų, kuriais remdamasi Komisija to sprendimo 93 konstatuojamojoje dalyje nusprendė, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra neatsiejamai susijęs su nagrinėjama priemone, ir „kartu“ jo 95 konstatuojamojoje dalyje nurodė, kad šis reikalavimas nėra neatsiejamas nuo tos priemonės tikslo, reikia pažymėti, kad šios konstatuojamosios dalys yra paskutiniame ginčijamo sprendimo skirsnyje, kuriame yra 91–99 konstatuojamosios dalys, t. y. 3.3.5 skirsnyje, konkrečiai skirtame Komisijos atliktam priemonės vertinimui atsižvelgiant į kitas Sąjungos teisės nuostatas ir principus nei tie, kurie susiję su valstybės pagalba.
- 38 Prieš atlikdama šį vertinimą Komisija pirmiausia apibūdino nagrinėjamą priemonę ginčijamo sprendimo 2 skirsnyje ir, be kita ko, nurodė jos tikslą – iš esmės kompensuoti žalą, kurią tam tikros oro transporto bendrovės patyrė nustačius kelionių apribojimus dėl COVID-19 pandemijos, jos pagrindą – SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą, priemones, kurių šiuo atžvilgiu ėmėsi valstybės narės ir trečiosios valstybės, kiek tai susiję su skrydžiais į Italiją ar iš jos, šių priemonių poveikį Italijos oro transporto bendrovėms, keturias tinkamumo pasinaudoti nagrinėjama priemone sąlygas ir atlygintiną žalą, t. y. grynuosius nuostolius, tiesiogiai susijusius su tais apribojimais, patirtus nuo 2020 m. kovo 1 d. iki birželio 15 d.

- 39 Dėl priemonės atitikties SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktui vertinimo ginčijamo sprendimo 3.3.3 ir 3.3.4 skirsniuose Komisija iš esmės nusprendė, kad ši priemonė susijusi su ypatingu įvykiu, kaip jis suprantamas pagal šią nuostatą, kad apimamas laikotarpis atitinka laikotarpį, per kurį oro transporto bendrovių patirti gryniesi nuostoliai sudarė su šiuo įvykiu tiesiogiai susijusią žalą, ir kad ši priemonė yra proporcinga, nes neviršija to, kas būtina šiai žalai kompensuoti.
- 40 Atlikusi šią pirmąją analizę, paskutinėje ginčijamo sprendimo dalyje Komisija išnagrinėjo priemonės suderinamumą su kitomis Sąjungos teisės nuostatomis.
- 41 Šiuo tikslu iš pradžių ginčijamo sprendimo 91 konstatuojamojoje dalyje, pirma, ji priminė jurisprudenciją, pagal kurią SESV 108 straipsnyje numatytos procedūros rezultatas niekada neturi prieštarauti konkrečioms SESV nuostatomis. Taigi, pagalba, kuri pati ar tam tikros jos sąlygos pažeidžia Sąjungos teisės nuostatas ar bendruosius principus, negali būti pripažinta suderinama su vidaus rinka (šiuo klausimu žr., be kita ko, 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Nuova Agricast*, C-390/06, EU:C:2008:224, 50 ir 51 punktus ir 2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Ryanair / Komisija*, C-210/21 P, EU:C:2023:908, 82 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 42 Antra, kaip Bendrasis Teismas priminė skundžiamo sprendimo 22 punkte, ginčijamo sprendimo 92 konstatuojamojoje dalyje Komisija rėmėsi jurisprudencija, pagal kurią tuo atveju, kai pagalbos teikimo būdai yra taip neatsiejamai susiję su pagalbos dalyku, kad jų neįmanoma vertinti atskirai, jų poveikis visos pagalbos suderinamumui ar nesuderinamumui būtinai turi būti vertinamas pagal SESV 108 straipsnyje numatytą procedūrą (šiuo klausimu žr., be kita ko, 1977 m. kovo 22 d. Sprendimo *Iannelli & Volpi*, 74/76, EU:C:1977:51, 14 punktą ir 2023 m. lapkričio 23 d. Sprendimo *Ryanair / Komisija*, C-210/21 P, EU:C:2023:908, 83 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 43 Toliau tame pačiame skundžiamo sprendimo punkte Bendrasis Teismas nurodė, kad ginčijamo sprendimo 93 konstatuojamojoje dalyje Komisija konstatavo, jog keturios tinkamumo pasinaudoti nagrinėjama priemone sąlygos yra „neatsiejamai [su ja] susijusios“, kaip tai suprantama pagal šią jurisprudenciją.
- 44 Be to, to sprendimo 23 punkte Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamo sprendimo 95 konstatuojamojoje dalyje Komisija nurodė, jog yra ypatinga priežastis nagrinėti ketvirtąją tinkamumo sąlygą, susijusią su minimalaus darbo užmokesčio reikalavimu, ir manė, jog šis reikalavimas nėra „neatsiejamai nuo nagrinėjamos priemonės tikslo“, nes jo tikslas yra užtikrinti, kad pagalbos gavėjai garantuotų minimalaus darbo užmokesčio apsaugą savo darbuotojams, kurių pagrindinė buvimo vieta yra Italijoje, kaip tai nurodyta Italijos teisėje, ir tada nusprendė, kad šio reikalavimo suderinamumas taip pat turi būti vertinamas atsižvelgiant į „kitas reikšmingas Sąjungos teisės nuostatas“.
- 45 Galiausiai, kaip nurodyta skundžiamo sprendimo 25 punkte, ginčijamo sprendimo 96–98 konstatuojamosiose dalyse įvertinusi minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumą atsižvelgiant į reglamento „Roma I“ 8 straipsnio 1 dalį, 99 konstatuojamojoje dalyje Komisija pažymėjo, kad šis reikalavimas iš pirmo žvilgsnio nepažeidžia apsaugos, kuri pagal reglamentą „Roma I“ suteikiama darbuotojams, ir tai nėra „kitų Sąjungos teisės nuostatų“ pažeidimas.
- 46 Būtent atsižvelgdama į tai, apelianė teigia, kad skundžiamo sprendimo 24 punkte pateiktas Bendrojo Teismo vertinimas, kad taip elgdamasi Komisija nepakankamai teisiškai motyvavo ginčijamą sprendimą, nes jo 93 ir 95 konstatuojamosiose dalyse nepateikė aiškių ir nedviprasmiškų

argumentų, kuriais remdamasi ji nusprendė, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas yra neatsiejamai susijęs su nagrinėjama priemone, ir kad šis reikalavimas nėra neatsiejamas nuo šios priemonės tikslo, yra teisiškai klaidingas.

- 47 Reikia pažymėti, pirma, kad, kiek tai susiję su sprendimu neteikti prieštaravimų dėl pagalbos priemonės per SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytą procedūrą, Bendrasis Teismas, remdamasis šio sprendimo 35 punkte priminta jurisprudencija, turėjo patikrinti, ar ginčijamame sprendime nurodytos priežastys, dėl kurių Komisija nusprendė, kad nekyla didelių nagrinėjamos priemonės suderinamumo su vidaus rinka vertinimo sunkumų.
- 48 Kaip matyti iš šio sprendimo 38–40 ir 45 punktų, Komisija nurodė motyvus, dėl kurių manė, kad jų nekyla, t. y. kad ši priemonė atitinka SESV 107 straipsnio 2 dalies b punkto taikymo sąlygas ir yra proporcinga žalai, kurią prašoma atlyginti, o ta viena tinkamumo pasinaudoti šia priemone sąlyga, kurią Komisija manė turinti išnagrinėti atsižvelgdama į kitas Sąjungos teisės nuostatas nei tos, kurios susijusios su valstybės pagalba, neprieštarauja nė vienai iš šių nuostatų.
- 49 Kadangi Bendrasis Teismas neatsižvelgė į visus šiuos ginčijamo sprendimo elementus, skundžiamo sprendimo 24 punkte pateiktas jo vertinimas grindžiamas šio sprendimo motyvų nagrinėjimu, kai neatsižvelgiama į kriterijų, pagal kurį turi būti vertinamas jo motyvavimo pakankamumas.
- 50 Antra, kaip pažymėta šio sprendimo 41–44 punktuose, iš ginčijamo sprendimo motyvų matyti, kodėl Komisija nusprendė, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimą reikia vertinti atsižvelgiant į kitas Sąjungos teisės nuostatas nei tos, kurios susijusios su valstybės pagalba, t. y. kad šis reikalavimas nėra neatsiejamas nuo nagrinėjamos priemonės tikslo. Priešingai, nei Bendrasis Teismas netiesiogiai nusprendė skundžiamo sprendimo 24 punkte, negalima reikalauti iš Komisijos, kad ji pateiktų išsamesnių motyvų dėl šios išvados ar net galimo ryšio tarp jos ir ankstesnės išvados, kad visos tinkamumo pasinaudoti šia priemone sąlygos yra neatsiejamai su ja susijusios.
- 51 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, remiantis šio sprendimo 35 punkte nurodyta jurisprudencija, pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį priimto sprendimo nepateikti prieštaravimų dėl pagalbos priemonės motyvai gali būti glausti.
- 52 Be to, iš ginčijamo sprendimo 93 ir 95 konstatuojamųjų dalių formuluotės netiesiogiai, bet neišvengiamai matyti, jog Komisija manė, kad ji turi atlikti papildomą minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo analizę atsižvelgdama į kitas Sąjungos teisės nuostatas nei tos, kurios susijusios su valstybės pagalba. Taigi, Komisijos argumentavimas yra pakankamai aiškus ir nedviprasmiškas.
- 53 Reikia pabrėžti, kad akto motyvavimo pagrįstumo klausimas nesusijęs su motyvų pakankamumo vertinimu. Net darant prielaidą, kad ginčijamo sprendimo 93 ir 95 konstatuojamosiose dalyse padarytų išvadų koegzistavimas laikytinas teisės klaida, už ją negali būti baudžiama kaip už SESV 296 straipsnio antroje pastraipoje numatytos pareigos motyvuoti pažeidimą.
- 54 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai skundžiamo sprendimo 24 punkte nusprendė, kad ginčijamas sprendimas, būtent jo 93 ir 95 konstatuojamosios dalys, neatitinka SESV 296 straipsnio antroje pastraipoje numatyto reikalavimo motyvuoti.

- 55 Antra, antrojo pagrindo pirmoje dalyje *Neos* iš esmės kaltina Bendrąjį Teismą tuo, kad jis padarė teisės klaidą, kai, be kita ko, skundžiamo sprendimo 26, 27 ir 34 punktuose nusprendė, kad Komisija neįvykdė pareigos motyvuoti, nes nepaaiškino, kodėl vienintelė reikšminga nuostata, neskaitant SESV 107 ir 108 straipsnių, į kurią atsižvelgdama ji turėjo nagrinėti minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumą, yra reglamento „Roma I“ 8 straipsnis, o ne, pavyzdžiui, SESV 56 straipsnis, kuriame įtvirtinta laisvė teikti paslaugas.
- 56 Kaip matyti iš šio sprendimo 41 punkte primintos jurisprudencijos, SESV 108 straipsnyje numatytos procedūros rezultatas niekada neturi prieštarauti konkrečioms SESV nuostatom. Taigi, pagalba, kuri pati ar tam tikros jos sąlygos pažeidžia Sąjungos teisės nuostatas ar bendruosius principus, negali būti pripažinta suderinama su vidaus rinka.
- 57 Šiuo atveju reikia konstatuoti, pirma, kad nors ginčijamame sprendime, visų pirma kalbant apie jo 96–99 konstatuojamąsias dalis, išsamiai išnagrinėtas minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumas tik atsižvelgiant į reglamento „Roma I“ 8 straipsnį, vis dėlto, kaip teisingai pažymėjo *Neos*, tai nėra vienintelė Sąjungos teisės nuostata, kurią Komisija laikė galinčia būti svarbia atliekant šį nagrinėjimą. Ginčijamo sprendimo 99 konstatuojamojoje dalyje Komisija padarė išvadą, kad minimalaus darbo užmokesčio reikalavimas *prima facie* yra suderinamas su reglamentu „Roma I“ ir kad juo „nepažeidžiamos kitos Sąjungos teisės nuostatos“.
- 58 Kita vertus, priešingai, nei Bendrasis Teismas nusprendė, be kita ko, skundžiamo sprendimo 26, 27 ir 34 punktuose, Komisijai tenkanti pareiga motyvuoti bet kuriuo atveju nereiškia, kad kiekvienu atveju reikia pagrįsti atskiros pagalbos priemonės suderinamumo tyrimo atsižvelgiant į tam tikras Sąjungos teisės nuostatas ar principus, nesusijusias su valstybės pagalbos taisyklėmis, nebuvimą, taigi ir pareikšti nuomonę dėl jų svarbos atliekant tokį tyrimą.
- 59 Atsižvelgiant į labai didelį Sąjungos teisės nuostatų ir principų, kurie gali būti pažeisti suteikiant pagalbą, skaičių, negalima reikalauti, kad Komisija pateiktų konkrečius motyvus dėl kiekvieno iš jų ir, kaip šiuo atveju, dėl SESV 56 straipsnio, antraip būtų pakenkta SESV 108 straipsnyje numatytos procedūros veiksmingumui ar net galimybei priimti palankų sprendimą dėl pagalbos pasibaigus SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytam preliminariam tyrimo etapui, taigi, nepradėjus oficialios tyrimo procedūros.
- 60 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, turint omeny būtinybę vertinant reikalavimą motyvuoti, kaip jis suprantamas pagal šio sprendimo 34 punkte primintą jurisprudenciją, ir atsižvelgti į kontekstą, sprendimas, kuriuo pagalbos priemonė pripažįstama suderinama su vidaus rinka per SESV 108 straipsnyje numatytą procedūrą, be kita ko, jeigu, kaip nagrinėjamu atveju, iš jo motyvų matyti, kad Komisija įvertino atitinkamą pagalbos priemonę atsižvelgdama į šias nuostatas ar principus, reiškia, kad ji manė, jog šios nuostatos ir principai arba nėra svarbūs šios priemonės atžvilgiu, arba bet kuriuo atveju nebuvo pažeisti.
- 61 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Bendrasis Teismas taip pat padarė teisės klaidą, kai skundžiamo sprendimo 26, 27 ir 34 punktuose nusprendė, kad Komisija neįvykdė pareigos motyvuoti, nes nepaaiškino, kodėl vienintelė reikšminga nuostata, neskaitant SESV 107 ir 108 straipsnių, į kurią atsižvelgdama ji turėjo nagrinėti minimalaus darbo užmokesčio reikalavimo suderinamumą, yra reglamento „Roma I“ 8 straipsnis, o ne, pavyzdžiui, SESV 56 straipsnis.

- 62 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, reikia pritarti apeliacinio skundo pirmojo pagrindo trečiajai daliai ir antrojo pagrindo pirmajai daliai, todėl, nesant reikalo nagrinėti nei pastarojoje dalyje nurodyto priekaišto, susijusio su faktinių aplinkybių iškraipymu, nei kitų šių pagrindų dalių, skundžiamą sprendimą reikia panaikinti.

Dėl ieškinio Bendrajame Teisme

- 63 Pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 61 straipsnio pirmos pastraipos antrą sakinį Teisingumo Teismas, panaikinęs Bendrojo Teismo sprendimą, gali pats paskelbti galutinį sprendimą, jei toje bylos stadijoje tai galima daryti.
- 64 Taip yra šiuo atveju dėl ieškinio ketvirtojo pagrindo pirmos dalies, grindžiamos Komisijai pagal SESV 296 straipsnio antrą pastraipą tenkančios pareigos motyvuoti pažeidimu, kiek tai susiję su tuo, kad ji neįvertino nagrinėjamos priemonės, konkrečiai kalbant apie minimalaus darbo užmokesčio reikalavimą, atsižvelgdama į tam tikras kitas Sąjungos teisės nuostatas ar principus nei tie, kurie konkrečiai reglamentuoja valstybės pagalbą, kaip antai nediskriminavimo principą, įsisteigimo laisvę ir laisvę teikti paslaugas.
- 65 Iš to, kas išdėstyta šio sprendimo 34–60 punktuose, matyti, kad ši dalis turi būti atmesta kaip nepagrįsta.
- 66 Vis dėlto dėl ieškinio ketvirtojo pagrindo antros dalies ir pirmojo pagrindo, grindžiamo nediskriminavimo dėl pilietybės principo, laisvės teikti paslaugas ir įsisteigimo laisvės pažeidimu, dėl antrojo pagrindo, grindžiamo SESV 107 straipsnio 2 dalies b punkto pažeidimu ir akivaizdžia pagalbos proporcingumo atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos padarytą žalą vertinimo klaida, ir trečiojo pagrindo, grindžiamo *Ryanair* procesinių teisių pažeidimu dėl atsisakymo pradėti oficialią tyrimo procedūrą nepaisant rimtų abejonių dėl nagrinėjamos priemonės suderinamumo su vidaus rinka, šioje bylos stadijoje negalima priimti sprendimo.
- 67 Dėl šių pagrindų, daugiausia susijusių su ginčijamo sprendimo pagrįstumu, kurių Bendrasis Teismas nenagrinėjo, reikia atlikti sudėtingą faktinių aplinkybių vertinimą, o tam Teisingumo Teismas neturi visos būtinos informacijos.
- 68 Taigi, bylą reikia grąžinti Bendrajam Teismui, kad jis priimtų sprendimą dėl šio sprendimo 66 punkte nurodytų pagrindų, ir atidėti bylinėjimosi išlaidų klausimo nagrinėjimą.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

- 1. Panaikinti 2023 m. gegužės 24 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Ryanair / Komisija* (Italija, pagalbos schema; COVID-19) (T-268/21, EU:T:2023:279).**
- 2. Grąžinti bylą Europos Sąjungos Bendrajam Teismui, kad šis priimtų sprendimą dėl *Ryanair* DAC ieškinio pirmojo–trečiojo pagrindų bei ketvirtojo pagrindo antros dalies.**
- 3. Atidėti klausimo dėl bylinėjimosi išlaidų nagrinėjimą.**

Parašai.